

KOBYLNIKI

KOBYLNIKI

Niem. Kobelnik, Roßdorf

Miejscowość wymieniana w tekstach źródłowych od 1398 r. Od końca XIV w. do 1553 r. stanowiła własność Kobielnickich zwanych też Kobylnickimi i Kotowieckimi. W 1553 r. część Kobylnik przeszła w ręce Jana Skaławskiego z Rogaczewa jako posag jego żony Anny Kobylnickiej. W 1563 r. druga część należała do Macieja Kobylnickiego, potem do jego syna Jana. W latach 1623 – 1642 Kobylniki należały do Andrzeja Kobylnickiego. W 1680 r. jego syn Adam sprzedał je za 7.825 zł Janowi Cerekwickiemu z Kokorzyna. W XVIII w. należały do Zarębów, Cerekwickich i Romaniszewskich. Około 1700 r. dobra dzierżawiła Krystyna z Moraczewskich Janowa Kozierowska. W latach 1744 – 1779 r. Kobylniki trzymał prawem zastawu Paweł Rola Zbijewski dziedzic Karczewa. Od Zarębów nabył je Adam Mąkowski, który w 1788 r. sprzedał dobra wraz z częścią Krzanu Ignacemu Zakrzewskiemu z Białcza. Ten z kolei w 1791 r. sprzedał cały klucz bialecki, w tym także Kobylniki, baronowi Janowi Balcerowi Szlichtyngowi, który w 1794 r. sprzedał go Wincentemu Zbijewskiemu. W 1795 r. w księdze wieczystej jako właściciel występuje Jan Potworowski, od którego w 1806 r. dobra kupił Jan Nepomucen Kwilecki, sędzia apelacyjny poznański, do którego w tym samym powiecie należało Srocko Wielkie i Bieczyny. W roku 1830 majątek odziedziczył jego syn, hrabia Walerian Kwilecki, który w 1834 r. poślubił Marię Lubowiecką. Po jego śmierci w 1863 r. dobra przeszły na własność jego jedynego syna Franciszka Kwileckiego. Ponieważ nie miał on potomstwa w roku 1898 ustanowił on ze swych dóbr ordynację, nadając jej imię Walerego Kwileckiego, którą zapisał Hektorowi Kwileckiemu z Kwilcza. On też po jego śmierci w 1899 r. przejął majątność. Po nim w 1912 r. dziedziczył jego jedyny syn Dobiesław Kwilecki, ostatni ordynat na Kobylnikach. Początkowo po ślubie w 1918 r. z Zofią Załuską zamieszkał w majątku, jednakże po śmierci matki Jadwigi Hektorowej Kwileckiej przeniósł się wraz z żoną do Kwilcza, a do Kobylnik jedynie dojeżdżał. W 1936 r. majątek został wydzierzawiony Janowi Stefanowi Kwileckiemu z Dobrojewa, który zamieszkał tu wraz z żoną Marią z Lipkowskich.

Folwark pański w Kobylnikach powstał już w XV w. W roku 1559 odnotowano 4 konie robocze, 24 krowy, 380 owiec. W roku 1566 r. w źródłach wymieniany dwór z ogrodem, folwark z łąkami, ogrody, dwie sadzawki, pastewnik, skotnica i zapust. Rozwój nowoczesnego gospodarstwa nastąpił za czasów Waleriana Kwileckiego tj. ok. poł. XIX w. W roku 1881 powierzchnia dóbr wynosiła 1134,2 ha, z czego 628 ha liczyły pola, 144,3 ha łąki, 3,4 ha pastwiska, 317,5 ha lasy, 37,4 ha nieużytki, 3,7 ha woda. Administratorem dóbr był wówczas niejaki Koszczyński, a gospodarstwo specjalizowało się w hodowli krów rasy holenderskiej oraz w produkcji mleka. W 1890 r. działała tu mleczarnia oraz prowadzono hodowlę bydła młodocianego. W latach 80. XIX w. na terenie dominium, w skład którego wchodziły prócz Kobylnik także folwarki Ponin i Krzan oraz nadleśnictwo Krzan odnotowano 19 domów zamieszkałych przez 209 osób. W 1896 r. wzmiankowano na folwarku hodowlę bydła rasy Schwyzer.

W 1902 r. administratorem dóbr był Ostrowski. W 1913 r. na terenie dóbr prowadzono hodowlę 98 koni, 262 sztuk bydła, 348 sztuk trzody chlewnej i 1 owcy. W 1926 r. gospodarstwo specjalizowało się w reprodukcji uznanych nasion pszenicy i buraków. Majątek był zelektryfikowany, wyposażony m.in. w pług parowy. Prowadzono uprawę wikliny oraz hodowlę owiec Merinos – Precose na podkładzie Negretti. Zarejestrowana była również hodowla trzody chlewnej, a duży dochód przynosiła produkcja mleka.

Założenie dworskie położone jest w zachodniej części wsi po południowo - zachodniej stronie drogi z Krzanu do Ponina. Składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej.

Zespół rezydencjonalny zajmuje północno - zachodnią część założenia i składa się z dworu i oficyny usytuowanych pośrodku parku, niedaleko podwórza folwarcznego.

Dwór wzniesiony w końcu XVIII w., przebudowany na pocz. XIX w. i rozbudowany w 2 poł. XIX w. oraz zmodernizowany po 1911 r., murowany z cegły, podpiwniczony, parterowy z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem mansardowym z naczółkami pokrytym dachówką. Pośrodku dachu od strony północnej i południowej trzyosiowe wystawki nakryte dwupołaciowymi daszkami. Boczne, późniejsze skrzydła parterowe nakryte dachami płaskimi. W piwnicach pod starszą, środkową częścią sklepienie kolebkowe i odcinkowe. Budynek na planie wydłużonego prostokąta, boczne części pozornie zryzalitowane. Układ wnętrza najstarszej środkowej części dwutraktowy, z sienią z klatką schodową w pierwszym trakcie na osi i z salonem pośrodku drugiego traktu. Boczne skrzydła dwupółtraktowe z korytarzem biegnącym pośrodku. Elewacje tynkowane z zachowanym detalem. Pośrodku elewacji frontowej przed wejściem ganek, dostawiony po 1911 r., którego pary kolumn podtrzymują taras na osi wystawki. W przyziemiu okna zamknięte prosto, ujęte w skromne tynkowe opaski z nadokiennikami w postaci odcinka gzymsu. W wystawce frontowej okna zamknięte półkoliście, powyżej nad profilowanym gzymsem kartusz herbowy z herbem „Szreniawa” Kwileckich, a powyżej półkolisty naczółek.

Oficina usytuowana na południowy - zachód od dworu wzniesiona w 1 połowie XIX w., późnoklasycystyczna. Murowana z cegły, parterowa z użytkowym poddaszem, nakryta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Od strony południowo - zachodniej dostawiona późniejsza parterowa węższa przybudówka. Budynek wzniesiony na planie prostokąta o dwutraktowym układzie pomieszczeń, z sienią z klatką schodową w pierwszym trakcie na osi. Elewacje oficyny pokryte boniowaniem modelowanym w tynku. Elewacja frontowa pięciosiowa z wejściem pośrodku ujętym w pozorny piętrowy ryzalit. W przyziemiu otwór wejściowy w opasce z uszakami, nad którym nadproże w formie odcinka gzymsu z fryzem ząbkowym. Powyżej w partii poddasza półkoliście zamknięte okno ujęte w arkadowe obramienie. Okna oficyny zamknięte prosto, umieszczone w płytkich półkolistych wnękach arkadowych połączonych jednym gzymsem. Podobnie wnęki arkadowe także w szczytach budynków.

Park krajobrazowy o pow. 4,3 ha założony na przełomie XVIII i XIX w., na planie zbliżonym do prostokąta. Główny wjazd prowadzi aleją lipową od strony północno - wschodniej od szosy Kościan - Czacz, obecnie częściowo zniszczoną. Od strony północno - wschodniej park ogrodzony murem i szosą do Krzanu, od północno - zachodniej polami. Przed frontem dworu zachowany kolisty duży gazon, na którym w okresie międzywojennym rosły strzyżone w formie kul i stożków drzewa i krzewy. Na terenie parku występuje drzewostan złożony głównie z jesionu, grabu, dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej, klonu, robinii z pomnikowymi okazami dębów szypułkowych,

jesionu wyniosłego, wiązu szypułkowego, dębu czerwonego, platanu klonolistnego. Część położona na południowy - zachód od spichlerza włączona została do parku po 1890r.

Zespół folwarczny usytuowany jest na wschód od rezydencji i parku. Podwórze na rzucie prostokąta z głównym wjazdem na przedłużeniu głównej drogi od strony Ponina, która pierwotnie biegła przez podwórze, obecnie przed samym dziedzińcem skręca na północ i okrąża zespół od północy, prowadząc dalej w kierunku Krzanu. Dawne wjazdy na dziedzińiec prowadziły od strony wschodniej i północnej, obecnie także od południowej. Zachowane częściowo bramy i ogrodzenie. Za pierzeją południowo - zachodnią rozciąga się staw. Starsza jest północna część podwórze, która stanowiła niegdyś osobny dziedzińiec o układzie poprzecznym do obecnego. Do dnia dzisiejszego z dawnej zabudowy podwórze, w pierzei północno - wschodniej w sąsiedztwie dworu, zachowała się dawna stajnia koni wyjazdowych i wozownia. Naprzeciwko stajni znajduje się spichlerz wyznaczający linię dawnego zamknięcia podwórze. Na północny - wschód od stajni usytuowana jest stodoła. W pierzei południowo - zachodniej na miejscu dawnych obiektów wznoszą się nowe budynki gospodarcze, a po południowej stronie wjazdu obora (I) murowana z 4 ćw. XIX w. W pierzei południowo - zachodniej znajduje się stajnia (II) z 4 ćw. XIX w., murowana z cegły z dachem dwuspadowym, o elewacjach tynkowanych częściowo zmienionych. Dalej w kierunku zachodnim stoi dom pracowników folwarcznych. W pierzei północno - zachodniej usytuowana została na pocz. XX w. duża obora z zakończoną pięciobocznie przybudówką od strony południowo - wschodniej.

Dom mieszkalny pracowników folwarcznych wzniesiony prawdopodobnie ok. poł. XIX w., przebudowany w 1897 r., murowany z cegły, częściowo podpiwniczony, dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym pokrytym dachówką karpiołką. Budynek na planie prostokąta o dwutraktowym układzie pomieszczeń, z sienią z klatką schodową pośrodku. Elewacje tynkowane z zachowanym częściowo detalem. Pierwotnie wszystkie otwory ujęte w profilowane obramienia z tynku, zachowane obecnie w szczytach budynku. Elewacje dzieli gzyms kordonowy oraz drugi podokienny biegnący pod oknami piętra. Ściany zwieńczone gzymsiem koronującym. W szczycie zachodnim data „1897”.

Stajnia koni wyjazdowych i wozownia zbudowane zostały w 1867 r. Budynek murowany z cegły na podmurówce z kamienia polnego, parterowy z magazynowym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym pokrytym obecnie eternitem, o dość mocno wysuniętych okapach wspartych na ozdobnie ciosanych ostatkach płatwi i wspierających je zastrzałach. Wzniesiony na planie prostokąta z jednoosiowym ryzalitem pośrodku elewacji północno - wschodniej. We wnętrzu, podzielonym na trzy pomieszczenia, stropy drewniane belkowe, wyżej więźba dachowa kleszczowo - płatwiowa. Elewacje tynkowane z zachowanym częściowo detalem. Okna parteru zamknięte odcinkowo, wsparte parami na wspólnych gzymsach podokiennych. Powyżej elewacje obiega prosty gzyms kordonowy. Najbardziej okazały dwukondygnacyjny ryzalit ujęty po bokach, w partii przyziemia, w narożne lizeny zamknięte prostym pasem. Szczyt ryzalitu zakończony pierwotnie prawdopodobnie szczytem schodkowym (analogicznie jak w usytuowanym naprzeciwko spichlerzu), obecnie trójkątnym frontonem. Nad oknami piętra ryzalitu data „1867”.

Spichlerz wzniesiony w 1868 r., murowany z cegły na podmurówce z kamienia ciosanego, dwukondygnacyjny z poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym o mocno wysuniętych okapach wspartych na ozdobnie ciętych ostatkach płatwi i krokwi. Zbudowany na planie prostokąta z ryzalitem od strony południowo - zachodniej, z wyodrębnionym jednym pomieszczeniem sklepionym kolebką. W pozostałej części spichlerza strop drewniany belkowy nagi. Elewacje tynkowane, z zachowanym detalem w postaci gzymsu kordonowego. Najbogatsza dekoracja frontowego ryzalitu ujętego po bokach w lizeny, zakończonego szczytem schodkowym. W szczycie płycina z datą „1868”. Zachowana częściowo pierwotna stolarka drzwi wejściowych z ułożonych poprzecznie desek nabijanych ćwiekami.

Stodoła wybudowana w 1877 r., murowana z cegły na podmurówce z kamienia, nakryta dachem dwuspadowym pokrytym pierwotnie dachówką, obecnie eternitem. Budynek na planie prostokąta z trzema zdwojonymi klepiskami. Elewacje ceglane, podzielone rzędem jednoosiowych odcinkowo zamkniętych ślepych wnęk o tynkowanych polach. W szczytach tynkowane płaszczyzny ścian przedzielone ceglany lizenami. W szczycie północno - zachodnim w partii poddasza otwór ujęty w ceglane obramienie, wypełniony ażurowo układaną cegłą. Powyżej płycina z datą budowy „1877”.

Źródło:

Redakcja naukowa serii prof. dr hab. Jan Skorutowicz "Dawne budownictwa folwarczne"

Jolanta Goszczyńska, Majątki Wielkopolskie, Tom V, Powiat Kościański, Wydawnictwo Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno Spożywczego w Szreniawie 1998r., wyd. cyt., s. 106-108.

Gmina Kościan

Tu warto mieszkać, pracować i działać...

2014-04-23

Data zamieszczenia dokumentu w serwisie internetowym

951

Nr dokumentu